

Nr 735

Av herr Turesson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 54 angående införandet av grundskola föreslås att de tekniska läroverken från och med den 1 juli 1962 skall inordnas under de kommunala skolstyrelserna. Motiven härför har framlagts i en PM som år 1961 utarbetats inom ecklesiastikdepartementet och är i huvudsak följande: Under senare år har flera tekniska gymnasier tillkommit och ytterligare ett antal torde komma att inrättas. Detta har fått till följd, att elevrekryteringen blir mer lokalt betonad än tidigare. Vid den pågående gymnasieplaneringen måste hänsyn tagas till behovet av såväl allmänna och tekniska gymnasier som handelsgymnasier. Arbetet försvåras emellertid av att de tekniska gymnasierna ej kan inordnas i den kommunala samverkan, som förutsättes i 2 § skolstyrelselagen. Vidare har det från flera kommuner framkommit förslag att anordna tekniska linjer inom de allmänna gymnasiernas ram. Åtskilliga motiv för en sådan samordning mellan olika gymnasieformer har framförts. Bland annat skulle förefintliga knappa resurser i fråga om lärare och lokaler bättre kunna utnyttjas.

De tekniska läroverken sorterar nu under särskilda styrelser i vilka hälften av ledamöterna utses av Kungl. Maj:t och hälften av stadsfullmäktige i resp. läroverksstäder. Till styrelseledamöter utses regelmässigt framstående representanter för läroverksortens näringsliv, och styrelserna utgöres därför ofta av avnämare av de ingenjörer läroverken utbildar. I denna egenskap har styrelseledamöterna ett aktivt intresse av att utbildningen skötes så att den ger bästa möjliga resultat.

I den utredning som låg till grund för 1958 års skolstyrelselag (SOU 1955: 31) upptogs de tekniska läroverken icke bland de skolor som skulle sortera under de kommunala skolstyrelserna men däremot bland de skolformer som enligt förslaget till instruktion för länskolnämnderna skulle stå under nämndernas överinseende. I proposition till 1956 års riksdag följdes utredningens förslag på denna punkt utan särskild motivering (prop. 182 sid. 4 och 186).

I en vid 1956 års riksdag väckt motion (II: 808) föreslogs att även de tekniska läroverken skulle inordnas under den gemensamma skolstyrelsen. Sammansatta konstitutions- och statsutskottet avstyrkte bifall till motionen med huvudsaklig motivering att de tekniska läroverken inte har en så

lokalt betonad elevrekrytering som övriga av den nya lagen berörda skolor. Utskottet anförde dock att förhållandena kunde komma att ändras på denna punkt genom den beslutade utbyggnaden av de tekniska läroverken. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Mot det föreslagna inordnandet av de tekniska läroverken under de kommunala skolstyrelserna kan emellertid en rad allvarliga invändningar riktas. Man bör inte sträva efter en parallellställning mellan de allmänna läroverken och de tekniska enbart av det skälet att båda skoltyperna är gymnasiala utbildningsanstalter. De allmänna läroverken är allmänbildande skolor som avser att ge en grundutbildning lämpad för kvalificerad yrkesutbildning vid universitet och högskolor medan de tekniska läroverken är yrkesutbildningsanstalter avsedda att ge en yrkesutbildning avpassad efter näringslivets behov. I detta avseende är de tekniska läroverken mera besläktade med andra yrkesutbildningsanstalter exempelvis folkskoleseminarier än med de allmänna läroverken. I och för sig skulle det vara lika motiverat att underställa andra yrkesutbildningsanstalter med en vidare regional rekrytering, exempelvis centrala verkstadsskolor under kommunala skolstyrelser, som att föra in de tekniska läroverken under dessa styrelser.

Trots utbyggnaden av den tekniska läroverksorganisationen har de tekniska läroverkens karaktär när det gäller rekryteringsområdenas omfång ej i väsentlig grad ändrats sedan riksdagsbehandlingen av skolstyrelselagen 1956. Innevarande läsår uppgår de tekniska läroverkens antal till 25, och därvid är att märka, att av landets 25 län endast tre har vardera två tekniska läroverk och att tre län saknar dylikt läroverk. Vid bifall till förslag i årets statsverksproposition erhåller ytterligare ett län tekniskt läroverk inom en nära framtid. Den geografiska fördelningen av de tekniska läroverken visar således, att de i hög grad har karaktären av länsskolor. Även om en mycket kraftig framtida utbyggnad av läroverksorganisationen kommer till stånd, torde denna karaktär i allt väsentligt förbli bestående, och det kan i varje fall aldrig bli tal om att dessa läroverk kan komma att få karaktären av i huvudsak kommunala skolor.

Ett ytterligare bestyrkande av den icke-kommunala karaktären får man av en utredning, som redovisas i det av 1959 års blandgymnasiekommitté framlagda betänkandet och som behandlar elevernas rekrytering ur hemortssynpunkt (kap. 2: I D, sid. 2: 22 i nämnda utredning). Inackorderade elever i klass I av tekniska gymnasiet läsåret 1959/60 utgör — med undantag för storstadsgruppen — i medeltal 62 % av samtliga elever.

Det kan även påpekas, att vid många av de tekniska läroverken förekommer och kommer att finnas linjer av speciell karaktär. Totalt har hittills vid de tekniska läroverken inrättats 21 olika facklinjer, av vilka 10 förekommer vid endast ett läroverk och ytterligare fem vid högst tre läroverk. Endast maskinteknisk linje är företrädd vid samtliga läroverk. Dessutom förekommer en rad specialgrenar, som särskiljer facklinjerna ytterligare.

Bland dessa facklinjer förekommer även tekniska fackskolor, vilka har andra inträdeskrav och är avsedda för en äldre elevkategori. För dessa olika typer av specialiserade facklinjer fungerar således de tekniska läroverken som riksskolor. Att vidtaga några åtgärder, som kunde begränsa elevernas fria val av facklinje, skulle framstå som en stor orättvisa.

Det är sålunda uppenbart, att de skäl, som vid riksdagsbehandlingen anfördes för att de tekniska läroverken icke inordnades under de kommunala skolstyrelserna, alltjämt kvarstår.

Planeringen av den tekniska läroverksorganisationen bör sålunda icke ske på det kommunala planet. Fastmer kan ett inordnande under de kommunala skolstyrelserna medföra, att alltför lokalt betonade synpunkter får göra sig gällande. Inom ramen för nuvarande organisation tillkommer det läns skolnämnderna att leda planeringsarbetet inom de större områden, som de tekniska läroverken naturligen tillhör, och denna planeringsverksamhet bör ges ökad betydelse och ökade resurser. I övrigt måste den översiktliga planeringen, speciellt beträffande fördelningen av facklinjer, tillkomma kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning (KÖY) såsom den centrala myndighet, som har översikt över den tekniska läroverksorganisationen i dess helhet. Om ökade kontakter på det kommunala planet erfordras, bör detta utan svårighet kunna ordnas inom ramen för nuvarande organisationsformer.

Om de särskilda styrelserna för de tekniska läroverken avskaffas, kommer läroverkens utomordentligt värdefulla kontakt med industrien att i väsentliga avseenden försämrast. Det särskilda ansvar, som industriens representanter i egenskap av styrelseledamöter känner för läroverkets verksamhet, har varit av en utomordentlig betydelse för dess tillkomst, uppbyggnad, vidmakthållande och utveckling. Arbetet inom en kommunal skolstyrelse måste få en annan karaktär än inom den särskilda styrelsen för ett tekniskt läroverk, betingat av den förras storlek och sammansättning. Genom mängden av olika skolformer, åldersstadier och målsättning kan överläggningen visserligen bli allmänt medborgerligt djupgående och viktig, men den fackmässiga och sakkunniga behandlingen av ärendena inom tekniska läroverkens verksamhetsområde måste bli starkt försämrast, och risken måste bedömas som stor att, om promemorians förslag skulle genomföras, frågor rörande de tekniska läroverken kommer att få stå tillbaka för de problem, som nödvändigtvis sammanhänger med genomförandet av grundskolan. Det är orealistiskt att tänka sig, att de föreslagna tekniska råden skulle kunna ersätta de särskilda styrelserna i väsentliga avseenden, eftersom dessa yrkesråd som enda befogenhet har att yttra sig i frågor, som kan komma att hänskjutas till dem.

För att de tekniska läroverken skall kunna anpassa sig till den rådande snabba tekniska utvecklingen är det nödvändigt, att de ges möjligheter att arbeta under samma fria former som hittills. Undervisningen vid de tek-

niska läroverken är avsevärt svårare att överblicka än vid de allmänna gymnasierna. Styrelsen har att ta ställning till förslag till kurser i fackämnena samt planera och föreslå nya fackavdelningar, ofta med mycket speciell inriktning. Vidare förekommer vid de tekniska läroverken fortbildningskurser, där undervisningen är högskolemässig, och andra undervisningsformer planeras, som syftar till ett mellanting mellan tekniskt läroverk och teknisk högskola. Materielanskaffningsfrågorna är för de tekniska läroverken ett utomordentligt viktigt problem, och vid planering av laboratorieutrustning och inköp av den ofta mycket dyrbara apparaturen skall styrelserna fatta beslut. Det kan i detta sammanhang nämnas, att styrelseledamöterna i sin egenskap av industriledare ofta har möjlighet att ordna dylik anskaffning av utrustning på ett för läroverket ekonomiskt förmånligt sätt. Vid bedömningen av alla dessa frågor är det nödvändigt, att styrelsen just besitter det tekniska kunnande och den insikt i teknisk utbildning, som karaktäriserar de nuvarande styrelserna. Man måste bestämt ifrågasätta de kommunala skolstyrelsernas möjligheter att handha dylika uppgifter.

Speciellt värdefull är de nuvarande styrelsernas tekniska sakkunskap vid lärtillsättningsfrågor. Styrelsen har att föreslå ämneskombinationer för nya lektorstjänster under beaktande av skolans och den tekniska utbildningens behov, och den skall bedöma de sökandes kvalifikationer. De speciella kompetenskraven med den viktiga värderingen av den praktiska verksamheten kan icke grundas på en poängmässig beräkning, sådan som tillämpas av de allmänna skolstyrelserna (Allmänna skolstadgan 5 kap. 5 § 2 mom.). Övriga lärtjänster skulle enligt allmänna skolstadgan tillsättas av kommunala skolstyrelserna. Dylika tillsättningar sker nu av KÖY på förslag av styrelsen, varvid en bedömning av lärarkvalifikationerna måste grundas på en sakkunnig värdering av tekniska och praktiska meriter. Speciellt kräver frågan om rekrytering och inplacering i löneklass av de för de tekniska läroverken så viktiga specialisttillärlartjänsterna i fackämnena god överblick över ifrågavarande fackområde. Det bör därvid framhållas, att den ofta svåra läraranskaffningen i många fall lösts genom att styrelseledamöterna inverkat på industriens villighet att låta sina tjänstemän åtaga sig dylika tjänster. Man måste hysa allvarliga farhågor beträffande de kommunala skolstyrelsernas möjligheter att handlägga dessa skiftande lärtillsättningsfrågor.

Slutligen måste det anses olämpligt att ändra organisationen för de tekniska läroverken innan den sittande gymnasieutredningen framlagt sitt förslag. Gymnasieutredningen har enligt sina direktiv att utreda även de tekniska läroverkens organisation och samordning med övrigt skolväsende. Det bör observeras att det föreliggande förslaget till styrelsereform för de tekniska läroverken utsatts för en mycket hård remisskritik. Visserligen har frågan ej tagits upp i någon större omfattning vid remissbehandlingen av grundskolebetänkandet, eftersom denna fråga behandlats mycket perifert av

utredningen, men den PM på vilket förslaget grundar sig har tidigare varit föremål för remissbehandling. Därvid avstyrktes förslaget av praktiskt taget samtliga tekniska läroverk, av SACO, av Svenska teknologföreningen m. fl.

Åberopande vad som ovan anförts hemställs,

att riksdagen måtte avslå förslaget om att inordna de tekniska läroverken under de kommunala skolstyrelserna.

Stockholm den 23 mars 1962

Bo Turesson

Folke Björkman Christian v. Sydow Eric Nilsson

i Svalöv